

Tomasz Pudłocki, *Dominik Żelak, nauczyciel i społecznik*, „Nasz Przemysł” 2010, nr 6, s. 41

Żelak Dominik

Wśród wielu zapomnianych postaci Przemysła I połowy XX w. Dominik Żelak był typowym „wytworem” epoki: inteligent – profesor szkoły średniej, o ambicjach naukowych, społecznik, publicysta – swoimi tekstami uczulający mieszkańców miasta na „bolączki” ówczesnego Przemysła. Słowem, jedna z wielu, choć wybijających się swoją postawą i zaangażowaniem na tle innych inteligentów.

Urodził się 28 VII 1865 r. we Lwowie. W latach 1878/79–1885/86 uczęszczał do II Gimnazjum we Lwowie, po czym studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego (1886/87–1890/91) i Uniwersytetu w Grazu (1891/1892). Specjalizował się w filologii niemieckiej, polskiej i klasycznej. 6 IX 1892 r. mianowany został przez Radę Szkolną Krajową zastępcą nauczyciela w II Gimnazjum we Lwowie. Często był zmuszony zmieniać miejsce pracy. Przeniesiony został 28 VII 1893 r. do Gimnazjum w Jarosławiu, 8 I 1894 r. do Gimnazjum w Stanisławowie, 26 VII 1895 r. do Gimnazjum w Złoczowie, 8 I 1896 r. do Szkoły Realnej w Stanisławowie, 4 VIII 1899 r. do Szkoły Realnej w Tarnopolu, 28 VIII 1901 r. do I Gimnazjum w Tarnopolu. Chociaż już 6 XII 1898 r. zdał przed Lwowską Komisją Egzaminacyjną egzamin nauczycielski z języka niemieckiego jako przedmiotu głównego i filologii klasycznej jako przedmiotu pobocznego, jednak dopiero 9 VI 1902 r. został mianowany rzeczywistym nauczycielem w I Gimnazjum w Przemysłu. Z tym miastem związał się już do końca życia.

Żelak pozostawił po sobie znaczny, jak na nauczyciela szkoły średniej, dorobek. W Sprawozdaniu Dyrekcji Szkoły Realnej w Tarnopolu za r. 1900/01 ogłosił po niemiecku pracę pt. *Tieck und Shakespeare ein Beitrag zur Geschichte der Shakespeareomanie in Deutschland (Fortsetzung und Schluss)* (s. 3-32). Z kolei w Sprawozdaniu Dyrekcji I Gimnazjum w Tarnopolu z r. 1901/02 umieścił pracę pt. *Mikołaja (Niembscha von Strehlenau) Lenaua Poezje o Polsce (Polenlieder) w oryginale i w przekładzie na język polski M. Bartusówny i L. Kohna w setną rocznicę narodzenia poety wydał i wstępem opatrzył...* (s. 3-35). We wstępie wymienia i krótko charakteryzuje twórców obcych piszących o Polsce i jej problemach, m.in. Daniela Schuberta i Jana Seume'a, a opisując biografię Lenaua, zwraca uwagę na jego kontakty i aspiracje, jakie czerpał z tworzącego w języku niemieckim Polaka Aleksandra Bronikowskiego (1783-1834), twórcy szeregu powieści opierających się na historii Polski, np. *Hipolit Boratyński, Der gallische Kerker*, oraz podkreśla podziw Lenaua dla Mickiewicza i jego zainteresowania przekładami twórczości Polaka na język niemiecki. Próbował zdobyć stopień doktora filozofii z zakresu filologii germańskiej na Uniwersytecie Lwowskim – bezskutecznie. Dodatkowo parał się działalnością publicystyczną, zasilał prasę przemyską artykułami treści popularnonaukowej, głównie z okazji obchodzonych rocznic (m.in. *W 44 rocznicę styczniowego powstania „Echo Przemyskie”* R. 22: 1907 nr 7, *Przemysł wobec rocznicy grunwaldzkiej*, „Gazeta Przemyska” R. 4: 1910 nr 71 z 4 XI, s. 2-3, *Sprawa Żulińska*, idem, nr 74 z 25 XI, s. 2 i nr 76 z 9 XII, s. 2, *Rocznica szopenowska*, idem, nr 75 z 2 XII s. 1-2, *Czcigod-*

nemu prezesowi b. komitetu „Obchodów grunwaldzkich w Przemyślu” dr. L. Tarnawskiemu w odpowiedzi na jego „obrazę i zarzuty” słów parę, idem, s. 3-4, W 49 rocznicę Styczniowego Powstania, idem R. 5: 1911 nr 3 z 20 I, s.3, Kilka słów w kwestii żydowskiej z okazji mającego powstać w naszym mieście towarzystwa oświatowego dla Żydów (Koło TSL) im. Goldmana, idem, nr 15 z 14 IV, s. 2, Śp. Włodzimierz Paślawski, idem, nr 19 z 12 V, s. 2-3).

Był członkiem Koła Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych w Przemyślu od r. 1904, Towarzystwa Przyjaciół Nauk od 1909 r., a także Drużyny Bartoszewej w Medyce. Aktywny działacz przemyskiego Koła Towarzystwa Szkoły Ludowej im. H. Sienkiewicza, z ramienia którego przez szereg lat wygłaszał w Przemyślu i wioskach nieopodal miasta okolicznościowe referaty (np. 14 II 1909 r. w Przemyślu o powstaniu styczniowym, 12 II 1912 r. w Przedmieściu Buszkowickim o ruchach polityczno-społecznych w Europie w XIX w., 3 V 1912 r. i 4 V 1913 r. w Medyce o znaczeniu konstytucji 3. Maja, 24 II 1913 r. w Szehyniach o ludności polskiej w trzech zaborach i o celach obecnej polityki polskiej, 28 VI 1914 r. w Reczpolu o konstytucji i społeczno-politycznym położeniu społeczeństwa polskiego). Jako sympatyk i członek Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego startował w 1911 r. jako kandydat na posła do Sejmu Krajowego we Lwowie; bezskutecznie.

Zm. 11 XI 1919 r. w Przemyślu i został pochowany na Cmentarzu Głównym.